

כעת מרסל יוצא לפניה ונשאר זקי מאוס אל-פחם. שעוד יגיע תורו, וגם לו בודאי יערכו חגיגות-פרדה כדת וכדין. וכשאני יושבת עם מרסל בבסית ולידי אלון-מישנה צעיר מצה"ל, משחק ששיבש עם קשיש חבוש-מיגבעת, שומע אני רואה בבסית שנים ארוכות מבלי לדעת מה שמו או מיהו ומאין בא. וכשאני שומעת מאחד השולחנות צעקות וויכוחים בנושא ישוע הנוצרי, וקולו של יבי מתרומם מעל כל הקולות האחרים – אני יודעת שכסית בלי מרסל תהיה כמו כסית בלי חצקל, כמו כסית בלי הצעיר המפורסם של יוסל ברגנר, שהורס לפני כמה שנים ובמקומה נתלה ציור של אורי ליפשיץ. כסית בלי מרסל לא תהיה אותו דבר.

כשמרסל קם לרגע כדי לעזור באיזה עני' יין לזקי, אומר לי אחד מהיושבים אצל השולחנות: איזה מזל יש למרסל. כל אלה שכותבים עליו מכירים אותו כלי-כך טוב! ואז אני אומרת להוא מהשולחן: איזה מזל יש לנו שאנחנו בכלל מכירים איש כמו מרסל!

● מתי באת ארצה מצרפת?
עליתי ארצה שלוש שנים אחרי סוף מלחמת

יום אחד הוציאו אותנו החוצה למיסדר כחצר היינו בערך אלפים חברים, כשמסביבנו שמירה מוגברת וכלבים דוברמני-זאבים. היו כמה חברים שתיכננו לברוח והיתה הלשנה. המתרגם ידע על התוכנית. בזמן שאנחנו היינו בחצר, הוא ניתק את הורם במחנה, וכך יכלו הכורחים לחצות את גדר התיל המחושמלת, בזמן שהגרמנים חיפשו בתוך הצריפים שלנו אחרי חומר מוכרח ומכשירי-רדיו. אחרי שנה וחצי שהיינו במחנה הזה, שוב הפרידו בין היהודים ל-אי-יהודים. אותנו לקחו לסכסוניה התחתית. זה היה אחרי מפלת סטלין נגדו. עברנו במחצבת-בולת, ושם כל היום היינו צריכים לרפוק כבולת עם פטיש של תישעה קילו. כל היום! איזה כיה!

והיום גם כן היתה התארגנות לכל מיני דיברי סבוטאז', אף פעם לא קיבלנו את הדין בשקט. במחנה הראשון, את יודעת איפה היה הרדיו? בצריף ששימש ככנסיה לנוצרים, בקאפלה של הכומר, שם הוא היה מוכנא. הרדיו, מאחורי ישוע, וככה שמעתי את הגנרל דהגול ברדיו לונדון, מאחורי ישוע. אוי, זו היתה תקופה.

● מה הביא אותך לארץ?
מישטרת וישי אסרה את אבא ברחוב והביאה אותו הביתה. לקחת חפצים. באותה הזדמנות אספו גם את אמא.

מרסל (מימין) עם חצקל לפני 25 שנים
חצקל לא היה מפסיד אף פרמיירה אחת!

● וזה נודע לך רק אחרי ששוחררת?
לא. זה נודע לי מהשכנים. שכתבו לי מיכתב. תפסו את אבא ואמא בשמונה ביוני 1944, יומיים אחרי הנחיתה בנורמנדי, וחורשים לפני שיחרור פאריס. איזה שלומלים הם היו.

● למה תפסו את אבי?
הלשנה של אנשי וישי.

● מה הוא עשה, אבי?
הוא היה סוחר בשוק, מוכר גרביים ותחתונים בפאריס. אני לא בן של עשירים, לא גרתי בשאנז' אליזה. גרתי באזור הרביעי, לא הרחק מהפלעצל היהודי.

● הייתם מישפחה יהודית טיפוסית?
לא. אבא שלי היה חבר המפלגה הסוציאליסטית הצרפתית. כשהייתי ילד בן שמונה, אבא הראה לי תמונה של ז'אן ז'ורס ואמר: "אתה רואה, מרסל, זה אבא של כל העניים". עניתי לו בתמימות של ילד – אבא, אם זה אבא שלך, אז זה סבא שלי.

● מהי מישפחה שלך היתה יהודית, האם היא גם חיה חיים יהודיים, צמה ביום כיפור?
לא. עד היום ז'אן ז'ורס זה סבא שלי.

● מהי מישפחה שלך היתה יהודית, האם היא גם חיה חיים יהודיים, צמה ביום כיפור?
לא עד כדי כך. כן, ככיפור, אבל עברו כשבת. פעמים בשנה היינו יהודים, כיוס-כיפור ובביל הסדר. היה יונטף, פעמים בשנה יהודים, בדיוק כמו בכסית. זה הכל. וכזה התבטאה היהדות בילדות שלי, לא היינו יהודים פאנאטים. זה – מעולם לא!

● איך נודע לך מהשכנים שחוריק נעצרו עלייך אנשי וישי?
הם כתבו לי מיכתב לשני. את יודעת שה מיכתבים היו עוברים צנזורה. אז למיכרה כזה

היתה סיסמה בין האנטי-פאשיסטים: "אבא ואמא נסעו לחופשה להרבה זמן". ואז הבנתי את הברוך.

● מה עשית אחרי ששוחררת מהשבי?
על הנעורים זה כל מה שאת רוצה לדעת? את לא רוצה לשמוע איך שאבא גידל אותי כסוציאליסט בשנות השלושים? את יודעת, בתקופה ההיא הייתי בהתנגשות עם אבא והצטרפתי לנוער הקומוניסטי.

● בנו של סוחר בנורמנדי הקומוניסטי?
סוחר? איזה סוחר! יותר רוכל מאשר סוחר. השוק של אבא היה כפרבר פאריסי איפה שביית חרושת רנו. ליד הקיר של הבית-חרושת היו באסטו ומכרו סחורה וחיו מהפועלים. הפועלים כיבדו את הסוחר הקטן, שהיה יותר קבצן מהפועל.

● ובכל זאת, איך הגעת לנוער הקומוניסטי?
ראיתי שבייתות במפעל רנו כשהייתי ילד. זה היה מיפעל, שעבדו בו 45 אלף פועלים. ראיתי בעיניים שלי, בצורה אכזרית, איך מישטרת צרפת מתגפלת על השוכתים, איך חילי-הפרשים עולה על הפועלים עם הסוסים, וכילד נכנס בי מרי פנימי – אני לא אפסיק את המלחמה על מלחמת-המעמדות וככה אני עד היום.

● קומוניסט?
לא, לא קומוניסט. את הקומוניזם עזבתי ב-1937, בגלל השחיטה הגדולה, אחרי שהרגו את המרשל טוחצ'בסקי ואת כל המנהיגים של 1917, בוכארין, זינובייב וקאמנייב, שהיו מראשי המהפכה הבולשביקית. אבל עד היום אני נלחם את מלחמת-המעמדות.

הישיא של החיים הפוליטיים שלי בצרפת היה

משתפיי-הפעולה, פשוט מאוד. אני יכול להיות בן-אדם טוב וחכיב, אבל יש דברים שלעולם אני לא סולח ולעולם לא אסלח. על רצח ההורים אני לא יכול לסלוח, לעולם לא אוכל.

● יש לך מישפחה בצרפת?
יש לי שם אח ואחות.
● אתה בקשר איתם?
עם אחי ניתקתי את הקשר. בזמן המלחמה הוא היה בשבי, ואשתו והילדה מצאו מיכלט

"אני שיך למגנים האחרונים של נמל דנקייר. לצערי הרב, את רוב זמן המלחמה עשיתי בשבי הגרמנים"

במינור כקאן, ואחרי זה הילדה התנצרה. יום אחד אחרי המלחמה שאלתי איפה הילדה. אמרו לי: "מה, אתה לא יודע, יש תהלוכה בכנסיה, היום יום הקדושה. הפטרונות של כל דייגי צרפת". יצאתי לרחוב וראיתי את האחינית שלי, בשימלה לבנה, כמו כלה של ישוע, עם רגל ביד, עוברת את ישוע. עשיתי סקאנדל לאחי וגיסתי. איבדתי אבא ואמא מפני שאנחנו יהודים. וכעת אתם מרשים לילדה שלכם להיות נוצריה? אני גמרתי איתכם. אם הריבוינו-שלי-עוילם של היהודים לא טוב, אז אתם הולכים לחפש ריבוינו-שלי-עוילם של אחרים – מה אתם חושבים, שהוא יותר טוב?

מרסל ועיטוריו במסיבת יום-הבסטייליה בשגרירות הצרפתית
"בצרפת נותנים את האות רק למי ששירת בחזית!"

● ועם אחותך?
היא עצלנית. הצרפתים לא אוהבים לכתוב. פעם בשנה-שנתיים אני מקבל ממנה מיכתב. זה הכל. היא, יש לה מחשבה קפיטליסטית בורגנית.

● לאן הלכת, כשהגעת ארצה?
תיכף לצה"ל. כמתגבר במלחמה הייתי במשולש. עשיתי את עבודתי, אני לא אוהב צימקס צבאי. מילאתי את תפקודי כחייל. אני לא גיבור וגיבור זה משהו שלא קיים. את יודעת מיהו גיבור? אחד שהוא פחדן לא נורמאלי, ובגלל זה מתנהג כמו משוגע.

● בומן המלחמה התחתית עם פנינה, שישה חורשים אחרי שהגעת ארצה.

● פנינה היא ילדת הארץ?
יש לי כשבילך רכילות. כל הארץ יודעת מי היה רודי רויאל וכל הארץ יודעת שיש לו אחות אחת. חברת-הכנסת לשעבר, אסתר רויאל-נאור. אני, במיקרה, נשוי עם האחות השניה, עם פנינה. אבל את זה כל הארץ לא יודעת.
● ואין קשר בין מישפחה רויאלי נאור לבניכנס?
אני לא פאנאט ואני לא רביזיוניסט. אני בן אדם חופשי, אנטי-קומוניסט, ואני מאמין שכו